

გზაგადასასვლელი

1883-1890

«მწვემის» გამოცემის თვეში ორჯერ, ყოველი თვის თხუთმეტს და ოც-და-ათ რიცხვებში.

შინაარსი: სასაბჭოო მოკლეხა. — ზვენი მოკლეხა-ურობის შენაშენება. — მცხეთის დღათა-მონასტრის საქალები. — სსწავლებელი. — ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა. — საისტორიო მასალა — ახალი ამბები და შენიშვნები. — მარტყოფის მონასტერი და წმ. ანტონი მარტყოფელი. — სიბრძნე ისო ძისა ზირაქისა. — სასარგებლო ცოდნა. — რედაქციის პასუხი.

სასიამოვნო მოვლენა.

არა ერთ გზის მიგვიქცევია ჩვენი სამდევნოების და საზოგადოების უკუდადება ჩვენი ეკლესიების შეუფერებელ და დარბიულ მდგომარეობაზედ. არა ერთჯერ მიგვითითებია ხელი ჩვენ წინაპრებზედ, რომელიც უოველთვის მზად იყვნენ უკანასკნელი თავიანთი ქონება შეეწირათ ეკლესიების და მონასტრების შესამკობად. ჩვენ მრავალ გზის გამოგვიტყვამს ის აზრი, რომ დღევანდელ ჩვენ სამწყსოთა ასეთი გულგრილობა თავისი ეკლესიების გამშენების შესახებ აიხსნება მათ სულიერ მწყემსთა გულგრილობით და დაუდევრელობით, სწორედ სასიხარულოდ და სასიქადულოდ მიგვანჩია, რომ ჩვენი რჩევა, სიტყვანი და დარიგებანი, მიქცეულნი მწყემსთა და სამწყსოთადმი ჩვენის ორ განნის საშუალებით, უნაყოფოდ არ დარჩენ, შეუმჩნეველად არ ჩაიარეს. ამ უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში ჩვენს სამდევნოებას მიგმატენ საკმაოდ მომზადებულნი ახლად ნაკურთხნი მღვდელნი, რომელთაც განსაკუთრებით

უკუდადება მიაქციეს ჩვენი ეკლესიების დატყვევება მდგომარეობას და მათ შესაფერად განმშენებებს. ამ სამდევნოებათა სიტყვა — მოძღვრება და მოქმედება უნაყოფოდ არ რჩება. მათ განადვიდეს მათი სამწყსოის გულში სიყვარული და სურვილი ეკლესიების შესამკობლად სხვა-დასხვა საეკლესიო ნივთების და ფულების შეწირვისა. ჩვენ ვიცნობთ მრავალ სამდევნო პირთა, რომელთაც თავიანთი მოხერხებით და შთაგონებით შეამკვეს მათდამი რწმუნებული დარბილი ეკლესიები. ჩვენ ხშირად მოკვდის წერილები მღვდელთაგან, რომელიც მადლობას უცხადებენ როგორც თავიანთ სამწყსოთა, ისე გარემუ კერძო პირთა სხვა და-სხვა საჭირო საეკლესიო ნივთების და ფულების შეწირვისათვის დარბილი ეკლესიების შესამკობლად. ორი ამ-სთანა წერილი ამავე ნომერში იბეჭდება. სწორედ სასიამოვნო მოკლეხა ეს ჩვენს სამდევნოებაში და საზოგადოებაში. პატრი და დიდება თქვენდა, ჩვენო მოძმეო, ამ საქები საქმისათვის. დროა განვიდვიძოთ, ძმანო, დრმა ძილი-საგან, მივიხედ — მოვიხედოთ გარემუქო. დროა შეიცვალა, ცხლანდელი დროის მოთხოვნილება

გასაოკრად განსხვავდება ძველი დროის მოძრაობებისაგან. დღეს მწვემთ სამწყსოს კმართვისათვის დიდი გამოცდილება, დიდი ფიქრი და დიდი გამჭრიახობა ეჭირვება.

დავაკვირდეთ ფრანგების, სომხების და გინდურების ტაძრებს და მათი მოძღვრების თავგანწირულ შრომას და მოქმედებას თავიანთ ტაძრების გამშენებისათვის და სამწყსოთა განათლების და კეთილ-დღეობისათვის. ნიჟაგ ვახსოვდეს და გვემინოდეს, რომ წმ. სხარების სიტყვები: წინაა უკან და უკანაა წინ, ჩვენზედ არ ადსრუდდეს. გულისთ და სულით ვეცადეთ ჩვენი სამსახურის ჭეშმარიტად აღსრულებას და სამწყსოის კეთილად დამწყვსას, რამ არ მივეცეთ სასჯელსა უკანასკნელსა მს დღესა.

დგე. დ. დამაშაძე.

ჩვენი მოგზაურობის უნივერსალი.

რუსეთში უკანასკნელად მოგზაურობის დროს პეტერბურღში ერთი კვირის მტკი არ დავრჩენილვართ. პეტერბურღში მიხვლელი ჩვენი თანა კაცისათვის სასიამოვნო უნდა იყოს საქართველოში ექსპანზიასდ ყოფილის, ხოლო დღეს უწმიდესის სინოდის თავმჯდომარის მიტროპოლიტის ისიდორეს ნახვა და მისგან ლოცვა-კურთხევის მიღება. მათი მეუფების ცხოვრების წესები სწორედ ვასაკვირველია. იგი იღებს მიზიერებებს და მნახველებს დილის შვიდი საათიდან. სწორედ რვის ნახევარი იყო, როდესაც ჩვენ მათი მეუფების წინაშე წარსდგით. მათი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობა დღეს ოთხმოცდა მეთორმეტე წელშია ვაღამდვარი, მაგრამ მათი მხნეობა, მსჯელობა და მშენიერი ხსოვნა ვასაოკრია ყველასთვის. მართალია, სცხოვრებენ ზოგიერთები ასი და ას ოცი წელიწადიც; მაგრამ მათი ცხოვრება თათქის მცენარის ცხოვრებას წავაგს. ზოგიერთები დიდხანს ცხოვრებენ, მაგრამ მათარასუერი არ აწუხებს და უდარ-

დელად არიან. მაგრამ იმისთანა ძნელი თანამდებობის აღსრულება და ამდენს ალავას ნამსახური კაცის, როგორც ბრძანდება მიტროპოლიტი ისიდორე, ხანგრძლივი ცხოვრება სწორედ ვასაკვირია... მოგეჰყავს აქ მათი მეუფების ტყბილი საუბრიდამ რამოდენიმე ადგილი.

— ვასაოკრია, ბრძანა მიტროპოლიტმა, რომ საქართველოში ჩემს მყოფობის დროს სრულებით არ ყოფილა ის ცარცვა გლეჯა და ეკლესიების ტენა, რაც ეხლა არის.

— ჩართალი ბრძანება ვახლავსთ, მეუფეო, მოვასხენეთ ჩვენ; ძეგლს დროში ამისთანა სამწესბარო მოვლენა არ ყოფილა, თუმცა სიღარიბე და გაჭირვება მაშინაც იყო ხალხში.

— მუჭრობ და ვერ ამისხნია, ვანაგრძო მათმა მეუფებამ, თუ როგორ შეაშინა ერთმა ვილაცა თათარმა ქიარიმა მთელი მხარე, როგორ ბედებს იგი ამდენი ხალხის ცარცვა-გლეჯას და სად არიან პოლიციელები და მოხელენი, რომ ერთი კაცი ვერ დაუტყრიათ აქამოდღე...

— შეელანი ადგილზე ვახლავრან, მოვასხენეთ ჩვენ, მაგრამ ქიარიმა კი ასე თვავამდ დაიარება და არავის არ ეშინია...

— ჩემთვის კიდევ ერთი რამ არის შესანიშნავი და ვასაკვირველი, ბრძანა მათმა მეუფებამ: ყოველივე ცარცვა-გლეჯა ზოგიერთ ვაღამდებ სწულვებასათით ხან ნამეტნადე ვახშირებულთა და მოდებული ყველგან, ხან კი სრულებით ისპობა; და რა არის ამის მიზეზი?

— ძნელი ვახლავს ამაზე პირ-და-პირ პასუხის მოხსენება, მოვასხენეთ ჩვენ, მაგრამ ჩვენი უფუარის აზრით მრავალია დამოკიდებული მოხელეებზე. როდესაც მოხელეები ბეჯითად და კანონიერად ასრულებენ თავიანთ მოვალეობას, მაშინ ავახაოვა ისპობა.

— თქვენს სიტყვაზე უნებლოდ მასენდება ერთი შემთხვევა, ბრძანა მათმა მეუფებამ. როდესაც ექსპანზიასთ ვიყავი საქართველოში, ცხენით დავიარებოდი იმისთანა ეკლესიების დასათვალიერებლად, სადაც ცხლით არ შეიძლებოდა სიარული. მრევნის გუბერნიაში ცხენით შემხედა ერთ მდინარეში ვასელა და შემდებ ცხენითვე მოგზაურობა. ცხენი მშენიერი მოსიარულე იყო. მე თან მახლდა პო-

ლიციის მოხელე. შაზე ვითხე მას, თუ ვის ეკუთვნოდა ეს ცხენი? მოხელემ მომიგო, რომ ეს ცხენი მისია. შემდეგ ვითხე: რა მიეცი ამ ცხენში-თქო? ამ კითხვებზე მოხელემ გაიცინა და სთქვა: მაგ ცხენ მიფასი არ მიმოცია; ეგ ცხენი ვახლავთ მოპარული, ქურდი გაგრობე და ცხენი მე დაეიტრავე. ამაზე მე ეუბას: სუბე; თქვენი ვალი იყო, რომ ცხენის პატრონი აღმოგვჩინათ და ცხენი მისთვის ჩაგებარებინათ კუთვნილებისამებრ. მიქვერა მეუფებზე, ამისთანა მშვენიერი ცხენის პატრონს რომელი მოხელე დაუწყებს ძებნას! მომიგო მან... ეს სიტყვები ყოველთვის მახსოვს და მიკერს, თუ როგორ მითხრა პოლიციის მოხელემ ეს..

ნათ მეუფებს ბერი რომ მოაგონდა საქართველოში ნაწახი და გაგონილი და ღიღის სიამოვნებით იხსენიებს ყოველივეს. სხვათა შორის, მათმა მეუფებმა მკითხა შესახებ «დაბადებისა», რომელიც ამ უკანასკნელად დაბეჭდინა საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტორამ; იკითხა აგრეთვე «დაბადების» ხელნაწერი, რომელიც მათ მეუფებს გადუწერინებია ათონის მთიდან მოტანილი დაბადების ხელნაწერი. რომდნ და შემდეგ სიონის საკრებულო ტაძარში დაუტოვებია. აგრეთვე მათმა მეუფებმა იკითხა ჩვენი სასულიერო სასწავლებლების მდგომარეობის ამბავი, და, სხვათა შორის, ბრძანა: ეს სასწავლებლები საშუაზაროდ რიგიანად ვერ აშაღებენ სამღვდლო პირებსა. როდესაც სასწავლებლის მთელ კურსს ათავებენ მღვდლის შეილები და სოფელში ბრუნდებიან, წარმოიდგინეთ, საღმრთო წიგნების კითხვა არ იციან თურმე და არ შეუძლიათ წირვა-ლოცვებზე მოცხბარონ მღვდელს!

— მიქვერა მეუფებზე, ეს ვასაკვირველი არ ვახლავთ; რასაც საწავლიან ჩვენს შეილებს სასწავლებელში, ის იციან და, რასაც არ ასწავლიან, რასაკვირველია, არ ეცოდინებთ! აბა ჰკითხონ ჩვენს სასწავლებელში საწავლა დამთავრებულებს ზოგიერთი საძველო ბერძნული სიტყვების, ანუ ლათინური სიტყვის დაბრუნება და ლიტერატურა აღსნა და განმარტება? რა საძველო სიტყვებ უნდა უთხრან ბერძნულიდან და ლათინურიდან არ შეიძლება, რომ არ განმარტონ, მაგრამ სოფლებში მათგან საზოგადოება ამას არ ითხოვს. საღმრთო წერილის კითხვას სასწავლებლებში არ აქცევენ ჯეროვანს ყურადღებას და არც შევირდებმა იციან, შევირდებს საიდან ეცოდინებათ საღმრთო წერილი, როდესაც სასწავლებლებმა ცერის

კაცთაგანებმა) თვითონ არ იციან რიგიანი კითხვა. ამ მიგებაზედ მრავალი საგულისხმო მოსაზრებანი და თვის მოთქმებანი წარმოსთქვა მათმა მეუფებმა; აქვე მოიგონა ის ღრო, როდესაც მათი მეუფების აზრს არ ეთანხმებოდნენ მრავალი და ის ცუდილება, რომელიც ღღეს მოსალოდელია, თავდაპირველად სურდა მას გაეტარებია. შემდეგ ტუბილი საუბრისა მათმა მეუფებმა ბრძანა: «გარდაეცი ყველას, ვისაც კი ვახსოვია საქართველოში, ჩემი ლოცვა-კურთხევა და მათი კეთილი წარმატების სურვილი». ჩვენ მივიღეთ მისი მეუფებისაგან ლოცვა-კურთხევა და თავის ბინაზე დაბრუნდით... სწორად მადლობა უნდა შესწიროს ღმერთს საქართველოს ყველა შეილმა და გულით ითხოვოს მათი მეუფების ღვებძეობა სანუგეზოდ საქართველოს ეკლესიასა. სანუგეზოა, რომ ის მშვენიერი შთაბეჭდილება, რომელიც მათ მეუფებს ვაჰყოლია საქართველოზე და მის მცხოვრებლებზე ერთგვარაა ყოველთვის და კიდევ ვერაფერს შეურყევია... ქეშმარტივად, ჩვენდა სანუგეზოდ განგებისაგან ხედა წილად ამისთანა წმ. კაც საქართველოში შახუნება; ქეშმარტივად ღვთისმშობლის მეოხებით იყო იგი გამოგზავნილი საქართველოში, რომ მას დაწვლილებით შეეცურა ჩვენი ქვეყნის საქიროება და შემდეგ ყოველთვის ჩვენი მზრუნველი ყოფილიყო იმისთანა დიდ აღვილზედ.

დკ. დ. დამასაძე.

მხსენის დედათა მოწასტრის საქალეო სსწამ. ლეპალი.

ნ იქნისს დანიშნული იყო ეგ ზამენა მცხეთის დედათა მოწასტრის დედათაქ სასწავლებელში. ეგ ზამენას დაწეუბადე აქო ზგად გამოაჩანს მისმა მადლ ფოვლად უსამღვდელოესობამ აწეუბასეოპოსამა ზალადამ, რომელიც აქამდის მოაქციეს ფოვლად უსამღვდელოესი ეპისკოპოსთ: აღექსანდრემა და გრიგოლმა, აწეუბანდრითთა, მღვდელოა, შროკურბრამს „სანოდალნი კანტონისამ“ და სსკეთა. აწეუბასეოპოსამა ზალადამ დაათვა: დედათა მოწასტრა, მოწასტრის სასწავლებლის ეგ ზამენსე დაწრება დააქალა ეპისკოპოსს: აღექსანდრემა და თვითონ გაემგზავრა რუსეთისაკენ.

დიდი ხანი არ არის, რაც მტხეთის დედათა მონასტერში სასწავლებელი დაიწყო. აქ პირველად სწავლა დაიწყო წარსულის წესი ოქტომბერში: დამ. ამ წელს განმავლობაში სწავლობდა 28 ქალი. მათში 7 შიშველ ნორმალურს კლასში აყენებ და დაინარჩუნებ მისამზადებულს კლასებში. ახლის ეგონა, თუ ასე როტა ხნის სწავლებით მოსწავლენი შეისწავლიდნენ რასმე; მაგრამ ეგზამენში წინააღმდეგი აღმოჩნდა. მოსწავლეთ ქტობობდათ კარგი ცოდნა და შესაფერა განითარება: მკაფიოდ გაიხულოდნენ რუსულად და ქართულად და მშვენივრად ამობოძნენ წავითხულის შინაარსს. არა მგონია, თუ სამდე თბილისის სასწავლებლების მისთანავე კლასებში ასე იყოს წარმოებული ქართულის ენის სწავლება, როგორც მტხეთის სემარეო სასწავლებელში იყოფილა. ერთი—ორი რუსის ქალი სწავლობს აქ და ისინიცავე მშვენივრად ითხულობენ და სწეკენ ქართულად. ზემობდა ლექსებს თათქმის ხელოვნურად ითხულობდნენ: ნამეტნავად კარგად წავითხეს დეკანოზის შევიდის ქალმა «სამზობლო ხეყურასა», ცვიშვილის ქალმა ზეზინის ქვამე, ვახისა და ლამარქას ქალმა «გუთანი»— რესიტაციას.

მოსწავლენი უფრო სუსტობდნენ არბოთქტაკაში და გეოგრაფიაში.

ეგზამენის გათკეპის შემდეგ აქ დამწერო: შოკლად უსამდელოკოსთა ეპისკოპოსმა აღექვინდრემ და გრანგალმა, არქიმანდრიტებმა, პროკურატორმა, თბილისის ზოგადობთა მღვდლებმა და მოსწავლეთა ნათესაებმა გასინჯეს შავინდების ნაწრები და ხელსამქმენი. თითქმის ყველანი აღტარებმა მოდიოდნენ ქართულის წესის მოსწავლელის რკალის ხელათა.

მადლობის დარხნი აჩიან ქართულის და რუსულის ენის მოსწავლებელი ქალნი სოფიო დავითას ასული ცირიშვილი და ახნა გიორგას ასული გოლაკო, რომელთაც თითქმის უსასყიდლოთ მიუღიათ შრომა და მტრე ხნის განმავლობაში ასე კარგად მოუხმადებათ მოსწავლენი. წასვლის დროს, როგორც შეიტყე, მის მძალე უოვლად უსამდელოკოსობას ეპისკოპოსს გრიგოლას ეს ორივე მოსწავლებელი ქალი დაუფილდოკება 10 თუმნით.

დასასრულ ვიტყვი, რომ კარგი იქმნება არბოთქტაკის და გეოგრაფიის მოსწავლებლობაც ამ ზემონსენებულ ქალებს აკისრებინონ, ან კიდევ ამ საგნებისთვის ცალკე მოსწავლებელი დანიშნონ, რათა სწავლების საქმე სრულიად კარგად წავიდეს ამ სასწავლებელში. მა-

სწავლებლის მიმეტება მით უფრო საჭირო იქნება, რომ შემდეგის წლიდან მუორე ნორმალური კლასიც მიემეტება და მარტო ამითუვის მდიერ სამწელე იქნება სწავლება. («ქვერთა»).

გიგლიოზარაშვილი ზენიზნა.

ისტორია მობო-მადიებელი ეგვლისიას, შედგენილი მოსე ვახაშვილის-მორე, გამოცემა მდვ. ნ. მარკაშვილის ღტ. ასათიანის. თბილისი 1889 ფსი 40 კანკიკ.

მს ჩინებული წიგნი ყველა ქართველს უნდა ჰქონდეს თავის ოჯახში, ვისაც კი საჭიროდ მიანჩნა ბავშვებისათვის საღობრო მოთხრობების აღრეულად კითხვა. იგი ხელოვნურის ერთი არის დაწერილი და ძრიულ კარგი იქნება, რომ სკოლებშიაც ასწავლებდნენ მას დაბადების და სახარების სწავლების დაწყებამდე, რადგანაც ეს უკანასკნელი მძიმე ერთი არიან აღბეჭდლინი. წიგნი შესდგება ოთხი თავისაგან. მითოეული თავი შეიცავს იმისთანა საინტერესო და საგულისხმიერო მოთხრობებს, რომ მათი ცოდნა, ჩვენის ფიქრით, საჭიროა სასულიერო პირთათვისაც, რომელნიც აფიოდ ღიდ სარგებლობის მოუტანენ თავ-თავიანთ მრეველთა, რომ საღობრო მახატრების შემდეგ მკვირცხლის სიყუყით უამობოდნენ ხოლმე მათ თითოეულ საგნის შინაარსსა, რათა, ცოტად თუ ბევრად, გააცნონ იგინი მართლ-მადიდებელ ეკვლისას. მთემა ყველას გურჩეთ ხსენებული წიგნის შექმნას, მაგრამ ჩვენ სრულიადაც არ ეფიქრობთ, რომ მან გაუწიოს ვისმე დაბადების და სახარების მაკვირობაც; ამიტომ იმაში მოთაესებლინი მოთხრობები ხელმოვრედ უნდა ვადიკითხონ მკითხველმა თვით ღედნებში, რომ უფრო ნამდილოდ და ღვეშპირიტებით შეიგნოს მათი შინაარსი.

სამწუნაროდ გამომცემლებს ღიდი ფსი დაუღვიათ ამ წიგნისათვის და ბევრნი ვერ შეიძლებენ მის შექმნას. ამისთანა გამოცემანი, რაც შეიძლება, იფად უნდა ისყიდებოდნენ.

კ. ქართლელი.

საისტორიო მასალა.

იმერეთის მეფის სოლომონის უკანასკნელი დღენი.

(გაგრძელება *).

თავის მხრით ის ურჩევდა, რომ მეფემ არ დაეზაროს გასაქონებას, ან ნადირობასა და ნიშნულ დაბა სურამში წასვლა და მხედართ მთავრის ნახვე, რომ ამით ხალხის უბედურება და თავის უსიამოვნობა აეცილებინა, რომელიც შეიძლებოდა მომხდარიყო.

მეფემ ამ აზრით შეპყრობა სლებულები და სატახტო ქალაქ ქუთაისიდან სამასი სეფისწულით გამოვიდა და ვითომ სასიერათ წავიდა დაბას სურამს. ქართლის მთავარ-მმართველმა შეიკუთრა, რომ მეფე სურამს მიიღოს, და ახლა სურამიდან რამოდენსამე ვერსტზე არისო, სრულიად მოულოდნელად და ყველას გასაოცრად წავიდა დაბიდან ქალაქს ზორს და უბრძანა ერთს უფროსთავანს მოეხსენებინა მეფისთვის, რომ მიუცილებელმა საქიროვებამ არ გახადა ის ბედნიერი მისი უმაღლესობის ნახვით სურამში და ამისთვის სთხოვს მეფეს მხურვალედ, რომ მის თხოვნას უარი არ ჰყოას და წავიდეს მასთან ზორს, სადაც ის მეფის მოლოდენებში იქნება. მეორე მხრით იმან იმავე კაცს და დროით მომარაგებულს ლაშქარს და არტილერიას მიანდო, თუ ვინცოდა მეფე არ დათანხმდეს, ძალდატანება მოიხმარებო.

დაბაში მეფე დიდ ღელესწაფლობით იყო მიღებული, მაგრამ როცა ღენერლის ამგვარი მრავალი ცული განზრახვები დაინახა, რამელიც უკანასკნელ მსახურსაც არ შეეფერებოდა, მეტად გაკვირდა. აქ იმან ამოიხიზრა მხედართ-მთავრის ამგვარის უზრდელის მოქმედებისთვის, და მერე სთქვა, რუსეთი რომ ამგვარი სულით მდებალ კაცების გამოგობის ქვეშ ჩაგარდეს; ვინ იცის რა უბედურ მდგომარეობამდის მიღწევიანებენ ისინი მხარეს და ხალხსაო. მეტის-მეტად გაკვირებული ამბობდა ის: «ნუ თუ

რუსეთის ხელმწიფისაგან მოსალოდნელია იმისთანა კაცების უფროსად დანიშნვა, რომელნიც თავის წოდების და მინდობის ღირსი არ არიან და დაიწყო გოდება, როგორც მამამ თავის დაკარგულ შვილებზედ. ის სტირ- და თავის მხრის ამგვარ ცულობებზედ, თუმცა მხედართ-მთავრის ბრძანებით დაბის უფროსებმა მეფე ძლიერ აღერსიანათ და ღღესასწაფლობით მიიღეს, მაგრამ ამან ევრასფრის ნაირათ ვერ შეიძლო თავის მწუხარების გაფანტვა. ის რალაც გამოუთქმელმა მწუხარებამ შეიპყრო და, როცა მეფეს გორს წასვლა სთხოვეს, იმან მიუგო, რომ ღნერლის ამგვარი გაუზრდელი წინს და პირმოთნე მიღებით გარდახდა აქვე საქიროა, რომ კაცმა გააგებინოს მას, რომ ხელმწიფის ქვემეგრადობა მიცემული რწმუნება ბოროტად არ უნდა მოიხმაროს.

აქ ხელბუღმა მისმა და მცველებმა ანიშნეს იმას, რომ დაეწყოთ ბრძოლა, დაეწვათ ის ალაგა და მერე მობრუნებულიყვენ უკან, მაგრამ ამ წინადადებაზე ის არ დათანხმდა. იმან თავის ბედი მიანდო ღვთის განგებას, რამელიც განაგებს ყოველ კეთილ კაცის საქმეს და მერე წვიდა ქალაქ ზორს. მთავარ-მმართველმა ღორმასოცმა აქც ჯარი დამალა, ვინცოდა, მეფეს რომ უარი ეთქვა თბილისში წასვლისა, ძალით დაეთანხმებინათ. ეს ბრძანება მისცა შემო მოხსენებულ თავის ჩინოვნიკს. მითონ კი საჩქაროდ გასწია თბილისს და ბრძანება დატოვა მეფისთვის მოეხსენებინათ, რადგან ღორმასოცს მოულოდნელად თბილისში წასვლა შეეშინებო, ამიტომ ღნერალი სთხოვს თბილისს წამობრძანდესო. ამისთანა საქმემ ძლიერ შეაწუხა მეფე და სთქვა: „ნუ თუ სახელმწიფოს ამისთანა ცრუ კაცების იმედი აქვს, ნუ თუ თვით ხელმწიფე იმპერატორი დარწმუნებულია ამისთანა ადამიანებზე, რომელთაც არ შეუძლიათ სარგებლობის მოტანა არც საწმუნოებისთვის, არც მეფისთვისა და არც სახელმწიფოსათვისო!« ამ დროს გააუფრთხა საშჯერ და სთქვა, ფუ, მის პატიონსებას. ამის შემდეგ გასწია დაუყოვნებლივ თბილისს. თბილისში იყო მიღებული დიდი პატივისცემით. ის დააყენეს საპატია სახლში და შემოაუყენეს გარს პატივისცემის ნიშნად დარაჯები (ყარაულები). მესამე დღეს მთავარ-მმართველი მეფესთან გამოცხადდა, მეფემ არ მისცა ნება იმას, რომ ლაპარაკი დაეწყო, როგორც უღირსს კაცს, მიიღო ფეხზე მდგა-

*) იხ. «მეფის»-ს № 10.

ჩმა და ჰკითხა თავის მხრით: ეინ არის, ან ეისი შთამომავლობის არის და ან როგორ მიიღო ამისთანა სამხედრო თანამდებობა? როდესაც მთავარი-მმართველმა აუხსნა იმას თავისი შთამომავლობა ძველებური აზნაურის შვილისაგან და აცნობა თავის თანამდებობა, მაშინ მეფემ უთხრა: «შენ რომ მიგედლო ეს ხარისხი პატიოსნებით, ანუ შენი შთამომავალი ძველებური აზნაურობის შთამომავლობისა ყოფილიყო, მაშინ შენი მოქმედება არ იქნებოდა ავრე უპატიოსნო, და შენ არ შემაწუხებდი მაგისთანა უპატიოსნო მოქცევით». მეფე-მარტრა დაჩნა. მან მწუხარებით მოიგონა ზოგიერთების მოქმედება და სთქვა: «წყვეთ იყოს ყოველი მოღალატე». სეიმიან წერეთელმა კარის კაცმა რომ გაიგონა ამისთანა სიტყვები ბიორგის ცხებულისაგან, ძალიან შეეშინდა და დაფარდა მუხლო-მოღრეკილი იმის წინ და ქულ მოხდლმა სამჯერ დაუქრა თავი მეფეს ფერხთ ქვეშე და იხრჩობოდა რა, ცრემლებით სთქვა: «მეფეო, აკაღე ეგ წყვე ჩემგან და ჩემის მძის მღვთისი მითროპოპოსისაგან, რადგან ჩენ არა ვართ ამ საქმეში თანამგრძნობელნი ჩენის მამისა და ძმისა ბრიგოლისა». მაშინ მეფემ უთხრა იმას: «ნუ გეშინიან ამ წყვეს, რადგან ლეთის სამართალი სტაჯავს იმას, ვინც დაძნაშაევე, და ვინც არა, იმას არ შეეცება». ეს რომ გაათავა, შემოვიდნენ ლენერალ შორმოსოვის მოციქულები და შეატყობინეს მეფეს ამავე, რომ მთავარი-მმართველის მიუღია ქალაღები, რომ მისი უმაღლესობა პეტერ-ბურღში უნდა გადაედეს საცხოვრებლათ. იქ დანიშნულია მისთვის და იმია მხლებლებთათვის სასახლე და სახარლო ამდენი და ამდენი ათასი მანეთი და ხელმწიფე იმპერატორს ჰსურს სულით და გულით ყოფნა თავის თავთან ამისთანა დიდებული მომე კაცისა და წასახლეული ვადა რუსეთში ორი თთვე არის დანიშნულიო. მეფემ ამათ პირითვე შეუთვალა მთავარი-მმართველს, რომ იმერეთი არის ლეთის სამოთხე და ერთი დიდი სასახლე მეფისთვის; მაშასადამე მეფეს არაფრად გაჰკვირს ს. პეტერბურღის სასახლეები; ყოველ ღღე ზომიერი სადილ-ვახშამი, შემკობილი იმერეთის ქვემეგრდომების ძღვნითა, შეადგენდა ყოველ ღღე სასრდლს და განცხრომას მეფის სასახლეში ასე, რომ ამ სუფუაზე სდებოდნენ დარბაისიელნი, მგზავრნი და საწყალნი და მადლობდნენ უფაღსა.—მაშასადამე იმისთანა დიდი ხარჯი, რომელიც ხელმწიფეს იმისთვის დაურჩნავს, ნამეტანია და ხელმწიფე ნუ დაამძიმებს მისთვის დაარსებული ხარჯით სახელმწიფო ხაზინას, რაიცა შეეცება მის კვიანურს

დაპირებას და ძმურ მეგობრობას, ეს აღსრულდება, თუ ლმერთს ენებება, და რაც შეეცება ჩემს მომზადებას,—ეს ლეთის განდგებისთვის მიძინდიაო. ლენერალმა ეს იცოდეს, და წინ და წინ არ შესწუხლეს იმის მომზადებისთვის. ამ ორთვეს მე ვილოცავ ლეთისადმი, რადგან მივიღივარ უცხო ქვეყანასო.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ამ წელს სემინარიაში სულ 38 შეგირდმა შეასრულა სწავლა. ამათში 31 ქართველია, 5 რუსი და 2 ბერძენი. აი სახელები და გვარი კურს და მთავარებულთა: მ. კელენჯერიძე, ს. ლოლაძე, ი. ბობოხიძე, ი. პობახიძე, ს. მათარიშვილი, მ. ბორდუხანი, ა. ივანოვი, მ. მირიანიშვილი, მ. ტინაძე, ა. ძალანდარიშვილი, დ. უსტიაშვილი, მ. ივანოვი, ლ. ბალუევი, მ. მაჩხანელი, მ. ლადიანიძე, მ. მახარაძე, თ. ლთილაძე, ს. მიქაძე, ნ. შორდანი, ა. ბოდერიშვილი, მ. ძარბოვიჩი, პ. მლაქიძე, ს. სეკარცხოვი, ა. მალრადე, ა. შანტურია, ა. ხოფერია, თ. ტიკაძე, ი. მევნიშვილი, ა. ზოატორუნსკი, ნ. შეროდოროვი, ა. მომფორია, ლ. მძელიშვილი, ა. მთებუძე, მ. ტყეშელაშვილი, მ. იმანიშვილი, მ. მეფხვაძე, კ. რუსიევი, და ა მახროუსკი. ამათგან აკადემიაში იგზავნება ი. ბობოხიძე და მ. კელენჯერიძე.

* *

წელს ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში სწავლადამთავრა თექვსმეტმა მოწაფემ. ამ მოწაფეებში მხოლოდ ერთმა მოწაფემ — რუსმა შატლოვამ მიიღო ევცხლის მენდარი. ამ თექვსმეტ მოწაფეში ქართველი მხოლოდ 6 კაცია.

სწორედ მალე აღსრულდა ერთი ბატონის სურვილი სხენებულ გიმნაზიაში ქართველ მოსწავლეთა რიცხვის დამცირების შესახებ.

* *

ინენისის ხუთს, დილის შვიდ საათზე, საქართველოს ექსარხოზმა პალატიმ ქ. თბილისის სამღვდლოების თანა-დასწრებით პარაკლსი გადისა და შემდეგ რვა საათზე ეტლით გაემგზავრა პეტერბურგს.

* *

ამავე დღეს მის მაღალ ყოვლად უსამღვდელოებას საქართველოს ექსარხოზს პალატის გზად გაუცილია მღვთის ტაძარში. აქ მათ მეუფებს მიგებებია ადგილობრივი სამღვდლოება. ტაძარში უგალობნით მღვთის სამრევლო სკოლის მოწაფეების ხორას. ტაძრიდან გამობრძანების შემდეგ მათ მეუფებს დაუთვალიერებია ხსენებული სამრევლო სკოლა და მოწაფეები კარგი გალობისათვის დაუჯილდოებია ნიეთიერად. 6 იენისს დილით, 7 საათზე მათ მეუფებს დაუთვალიერებია ყაზბეგის ეკლესია და შემდეგ ეტლით კავკასიასკენ გაემგზავრებულა. ხალხი და სამღვდლოება ყველგან დიდს მოწიწებით და პატივით ცემით ეგებებოდნენ თურმე მათ მეუფებს.

* *

იმერეთის ეპარქიის საეკლესიო-სამრევლო სკოლების რჩევის თავს-მჯდომარედ ნაცვლად ბ. ნიკოლოზ მ. ტატივეისა დანიშნულ იქმნა ქუთაისის საკრებულო ტაძრის დეკანოზი მ. ბაბრეღ ტავაჩიშვილი.

* *

მაზეთი ივერია-ს სწორენ ქუთაისიდან:

„ხალი ზედამხედველი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლისა ბ—ნი იაროსლავი, აქამდე თბილისის სასულიერო სასწავლებელში ნამყოფი მასწავლებლად, უკვე ჩამოვიდა. ძველი ზედამხედველი ბ—ნი ნ. ტატიშვილი გადაკვანალ იქმნა ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელში ისევ ზედამხედველად. ბ-ნი ტატიშვილი კარგა ხანს იყო ზედამხედველად და არავითარი სამღვრეა არ გავცივანია იმის შესახებ. პირ-იქით მწუხარობდნენ კიდევ, რომ მოგვმორდა კა-

ცი, რომელმაც შესამჩნევი ღვაწლი დასდო ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელს, სადაც მრავალი შავი რდებია და სადაც მის დანიშნამდე, სამწუხაროდ ჩვენა, ხშირად იყო ხოლმე სხვა-დასხვა უსიამოვნება და ერთხელ ხამ საშინელი კაცის კვლაც მოხდაო.

ბ. ტატიშვილი უმაღლესი სასულიერო მთავრობის განკარგულებით გარდაყვანილია ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად ათი მარტიდან. ჩვენ ძალიან გვაკვირებს ამ ამბის მიმწერიის უსაფუძვლო, უმგვანო და მიდგომილებითი ქება-დიდება. თუკილია ის აზრი, ვითომც დღეს ბ—ნი ტატიშვილის მეკადინეობით ბევრი მოწაფე იყოს ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში. ბ. ტატიშვილის მოსვლამდე ხსენებულს სასწავლებელში 700 ყმაწვილი სწავლობდა და დღეს კი მოსწავლეთა რიცხვი ოთხასამდე თუ იქნება. ბ. ტატიშვილს სურდა დაეხურა სასწავლებელში ორი დასაწყისი მოსამზადებელი კლასი და ორი განყოფილება მეორე მოსამზადებელისა. სამღვდლოება წინაღმდეგი იყო ამ განყოფილებათა დახურვაზე, მაგრამ დასაწყისი ორი მოსამზადებელი კლასი მაინც დაიხურა, რაიცა დიდ საზარლოდ დაურჩა სამღვდლოებას. ნეტავი რა საქირო იყო ხსენებული მემატანესათვის ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში ერთი ზედამხედველ ყოფილის სიკდილის ამბის გახსენება. ეს მკვლელობა ჩაიღინა იმავე გარდაცვალებული ზედამხედველისაგან მოყვანილმა ერთმა გიგმა მასწავლებელმა. ერთი ამისთანა მოამბე ერთ ზედამხედველზე ბრძანებდა, რომ მან, ვითომ, დიდი ეკონომია გაუწია სასწავლებელსაო, როდესაც ამ ზედამხედველმა კარგა ძალი ფული შეგკერიხა ამ სასწავლებლისა.

სწორები რივი არის, რომ ვაზეთის რედაქტორებმა ყურადღება მიექციონ ამისთანა ცრუ მემბტიანეთ და მათ ყოველივე ბოღვას ადგილი არ მისცონ ვაზეთში.

* *

წელს ქუთაისის სასულიერო ოთხკლასიან სასწავლებელში სწავლა დაამთავრა სამოც-და-ერთმა მოწაფემ. ამათი ოცდა-ათ მოწაფეს მიეცა უფლება თბილისის სასულიერო სემინარიის პირველ კლასში შესვლისა.

* *

ქუთაისის სასაფლოს ეკლესიასთან ეს ორი წელიწადია არსებობს სამრევლო სკოლა. ამ სკოლაში დღეს სწავლობს 45 მოწაფე. ამათი 10 ქალია და 35 ვაჟი. თითოეული მოსწაფლე მრევლთაგანი იხდის წელიწადში სწავლისათვის 6 მანეთს, ხოლო ღარიბნი უფასოდ სწავლობენ. სხვა სამრევლოის ყმაწვილებს წელიწადში ახდენინებენ სწავლის ფასს 12 მანეთს. სკოლაში ასწავლიან ხსენებული ეკლესიის მთავარ-ღიაკონი მ. ნიკოლაძე და ქურგევი ძალაძე, რომელსაც დაუმთავრებია სწავლა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში და შემდეგ სწავლა განუგრძებია ხონის სამსწავლებლო სემინარიაში.

ამა თვის 12 რიცხვს ამ სკოლაში იყო ეგზემენი. მგზავნენ დაესწრო მისი ყოველად უსამღვდელოესობა მიხრეთის მისიკოპოსი ბაზრიელი და დეკანოზები მმ. მ. ცაგარეშვილი და მ. ლამაშიძე.

მათი მეუფემა დიდის სიამოვნებით და სიხალისით სკიდა პატარა ყმაწვილებს, რომლებსაც მამა შეიღულად ეპყრობოდა. თითოეულ მოწაფეს მათი მეუფემა მიეცესამბერ ურიგებდა ჯვარს და პატარა წიგნაკებს. შვირდები ძლიერ კარგად იყვნენ მომზადებულნი, რაისა გამო გამოამდგნენ დიდი მადლიერნი დარჩენ მსწავლეობისა.

* *

8 ივნისს მოსკოვის ოლქის სასამართლომ გადაწყვიტა რვა თეთი ციხეში დაპატიმრება სვარის ისკობ ბაბა—იბრაჰიმოვს, რომელმაც თავი ისე მოაჩვენა ყველას, რომ მღვდელი ვარ კონსტანტინეპოლის მართლმადიდებელი საბატრიარქოსიო და მითითის დიდი შეწირულებანი ათონის მონასტრებისა. სასამართლომ აღმოაჩინა, რომ მოსკოვში მთელი რიგ-ზედ მოწყობილი დასი ყოფილა სასახთა ქრისტიანეთა, რომელნიც ამისთანავე საქმეს ადგიან და მღვდლის ანაფორები აცეით. მანვედ მოხერხებულის მოწყობის შემწეობით აგროვებენ ფულს აღმოსავლეთის წვიდა ადგილებს სასარგებლოდ და ამგვარად შეძენილს ფულს ერთმანერთში იყარვენ.

* *

სოფლის დილიკაულის ნიჭაროულის წმ. ბიორგის ეკლესიის კრებული და სამწყობო გულითად მა-

დლობას სწირავს მღვდლის ალექსი ხალაძის მეუღლის ეკატერინეს, რომელსაც სწენებული ეკლესიისათვის შეუწირავს ერთი რუყილი ბაიარლი, ღირებული 30 მანეთად.

* *

ბლაღოჩინის მღვდლის მ. მიხეილ მკვლადიძისგან ჩვენ მივიღეთ შემდეგი წერილი:

„მ. რედაქტორო! უშორჩილესად გთხოვთ, თქვენის ჟურნალის «მწყემსი»-ს საშუალებით გამოაცხადოთ, რომ სოფლის როდინოულის წეთის-მშობლის ეკლესიის მღვდელს გიორგი ლუტიძეს ექვს აპრილს დაეკარვა თავის საკუთრის სახლში დაცეტილი ყუთი, რომელშიაც, სხეთა შორის, ყოფილა ეკლესიის ბეჭედი. ამიტომ ყოველივე ყიადლო, რაც კი ამ ბეჭდით იქმნეს დაბეჭდილი ექვსი აპრილიდან არ უნდა იქმნეს მიღებული, ვიდრემდის მ. ლუტიძე არ მიიღებს სამაგიერო ბეჭედს.“

* *

სენაქის საბლაღოჩინო მაზრის სასულიერო გამოცემების გეგმით სოფლის ეკლესიის მღვდლის ბესარიონ თურქიასაგან ჩვენ მივიღეთ «მწყემსი» დასაბეჭდათ შემდეგი წერილი:

«შორჩილესად გთხოვთ თქვენნი ორგანის საშუალებით ნება მიბოძოთ გულითადი მადლობა გამოუცხადოთ ანანაურს გრიგორი დიმიტრის ძე ფარულავას, რომელმაც შემოსწირა ჩემდამო რწმუნებულ ეკლესიას ერთი კარგი ეცხლით მოჭედილი და ოქროით დაფერილი სახარება და ერთი ეცხლისი ჯვარი ოქროით დაფერილი, ღირებული 128 მანეთად; შოთის მოვაჭრეს კიბოთე ივანეს ძეს თურქიას, რომელმაც შემოსწირა ოქროით დაფერილი ბარბიჭუნებში, ვარკველი, კოხენ, განსაჯებელი და ლახეზი, ღირებული 20 მანეთად; ქუთაისის მოვაჭრეს სტეფანე ბიორგის ძეს სანიკიძეს, რომელმაც შემოსწირა ერთი რწმუნებული ბაიარლი თავისი მოწყობილობით, ღირებული 50 მანეთად; სუხუმის მოვაჭრეს საჩირო ქრისტეფორეს ძეს თურქიას, რომელმაც შემოსწირა ორი დიდი მანდალი, ღირებული 50 მანეთად; პავლე ლახარეს ძეს გვარამიას, რომელმაც შემოსწირა ეცხლისი განსაჯებელი, ღირებული 10 მანეთად; ალექსი ქიხისაოს ძე მახარაძეს, რომელმაც შემოსწირა ქართული დავითნი, ღირებული 1 მ. და 10 კ. და ქუთაისის მოვაჭრეს ახ. საჩირო კონსტანტინეს ძეს ჰავახიას, რომელმაც შემოსწირა ერთი ცეხლით თუთბრისა მინეთი მოკალეული, ღირებული 15 მანეთად. იმედი გვაქვს, რომ სხვიებუ მიმაძევენ ამ საქულისან და ღვთის-მოსავ პირთა საქმეზუს მოღვაწეობას.“

მარტყოფის მონასტრის.

მარტყოფის მონასტერი მდებარეობს მთებში ჩრდილოეთ-დასავლეთით სოფელ მარტყოფიდან, ამ სოფლის მონასტრამდის იქნება სუთი ვერსი. ქ. მთილისიდან სოფელ მარტყოფში მიდის ორი გზა: ერთი გზა, რომელიც ამ მოკლე ხანში გააკეთეს, იწყება კუკიიდან და გაივლის სამი პატარა ტბის და სოფელ ნორიოს მახლობლად; მეორე მიდის ავღობრივიდან, გაივლის ქანთში მიმავალ გზატკეცილის მარცხნივ და შედის სოფელ მარტყოფში. შეგულაზე უძველესი არის ეს უკანასკნელი გზა. სოფელ მარტყოფიდან ეს გზა მისდევს პირველად მარტყოფის წყლის ხეივანს და შემდეგ, სამი ვერსის მანძილზე, შეუდგება ციკაბო კლდეს, რომელზედაც დღის გაპირებებით დაიარებიან ეკლემბი. მონასტერი მდებარეობს ტყიან მოედანზე, საიდანაც შვენიერად მოსჩანს თბილისში მთაწმიდის გორა თავისი ტაძრით. პლატონ იოსელიანს აუწყობს მარტყოფის მონასტერი 1847 წელს. ამ აღწერილობიდან სჩანს, რომ მონასტრის უმთავრეს ტაძარს სიგბძე ჰქონებოდა რვა საყდრე ნახევარი, სიგანე—ექვს ნახევარი და სიმაღლე გუშბათიანად—თვრამეტი საყდრე. ტაძარი გარედან დაფარული ყოფილა სხვა-დასხვა ჩუქურთმებით, რომლებთან ფრიალ შესანიშნავი ყოფილა ქვის ორბჯვარი, რომელნიც ამოჭრილინ ყოფილან ჩრდილოეთის და დასავლეთის ფრაგმენტის შემოთ. ორ სვეტზე, რომელზედაც დამაგრებულია ტაძარი დაგუმბათი, დახატულნი ყოფილან საქართველოს შესანიშნავი მეფეების ვახტანგ გორგასანის და დავით აღმაშენებლის სურათები მათი სახელების ზედწარწერით. ტაძრის მხატვრობა უძველესი ბიზანტიის სკოლაიდან იხსნება; მხატვრობაზე არის ბერძნული ზედწარწერანი, მაგრამ აქვე ყოფილა კედლის მხატვრობანი რუსული ზედწარწერით. ალბად, ამბობს იოსელიანი, ეს არის ნაშთი რუსის დესპანის საქართველოში მყოფობისა 1838 წელს თედორე იოანეს ძის მეფობის დროს; ეს იქმდებოდა მტკიცება, რომ იმ მხატვართა მუშაობა, რომელნიც გამოგზავნიდნ იქმნენ საქართველოში თედორე იოანეს ძისაგან კანეთის მეფის სიმონის თხოვნით; სჩანს სხვა მონასტრებშიაც; მაგალითად ზედაწმინის მონასტერში და მცხეთის ტაძარში, სამეურვეო კარების მარჯვენა მხრით არის სასაფლაო წმ.

ანტონისა. ტაძრიდან ჩრდილოეთით, მონასტრის შუა ადგილს ყოფილა პურის საქმელი ოთახი მონასტრის მმართველის და კიდევ მეორე ტაძარი და სალოარა ქვის თალით. ყველა ეს შენობანი აღშენებულნი ყოფილან—საიღუმლო სარდავებს თაღებზე. სარდავები დაყოფილნი ყოფილან სხვა და-სხვა განყოფილებად, რომლებშიაც ერთ დროს ინახავდენ ტაძრის და მონასტრის სიმიდრეს და ქონებას. მონასტრის გარშემო შემოვლებული ჰქონებოდა ქვის კედელი სიგრძით 700 საყდრე.

მთის ძირში, მონასტრიდან ჩრდილოეთით, ხრამის ზემოდ, ტყიანს ხეივანში არის პატარა ეკკლესია ღვთისმშობლის სახელობაზე; ეს ტაძარი არის აღშენებული 1527 წელსი ძველ ეკკლესიის ნანგრევებზე რუსთავის ეპისკოპოსის ილარიონისაგან. ტაძრიდან სამხრეთით დატულია აგრეთვე ოთხკუთხი სამრევლო, აღშენებული 1529 წელსი. მონასტრის კედლებს გარედარის ერთად ერთი წყარო, რომელიც გაუწყმენდათ 1843 წელსი თბილისის მცხოვრების თამაზაის შრომით და შეწირული ფულეა.

მარტყოფის მონასტერი, როგორც თვით წმ. ანტონის მცხოვრების აღწერისაგან სჩანს, აღშენებულია წმ. ანტონისაგან. კოშკი, რომელზედაც აშენდა მონასტრის მმართველი 15 წელიწადი, დღესაც არის. ამ კოშკში აღის ეფორა და ციკაბო შესავალი, რომელზედაც ყველას არ შეუძლია ასვლა. მონასტრებმა განსაკუთრებით გაითქვა სახელი მაცხოვრის ხელთუქმელის ხატის მეოხებით; ეს ხატი მოიტანა თვით ანტონმა. როცა მეთოხმეტე საუკუნის დამლევს საქართველოს დაეცა თამერლანი, მარტყოფის ეპისკოპოსმა გიორგიმ დამალა სენებული ხატი საიდუმლო ადგილს, და რადაც ეპისკოპოსი მოკლეს, ამიერიც ეს ხატი დ იკარება. მარტყოფის მონასტრის მეორე ხატი მაცხოვრისა ინახებოდა 1752 წელსი თბილისის სიონის ტაძარში. მარტყოფის მონასტერი ეკუთვნოდა რუსთავის ეპარქიას, რომელიც დაარსა მცხეთე საუკუნეში მეფე ვახტანგ გორგასლანმა. თუმცა ეს მონასტერი იყო რუსთავის ეპისკოპოსის გამგეობასა ქვეშე, მაგრამ წმ. ანტონის პატივსაცემად ხშირად ამ მონასტრის წინამძღვრად ჰყავდა ხელმე ეპისკოპოსები, რომელნიც ემორჩილებოდენ რუსთავის ეპისკოპოსს. როცა მეცამეტე საუკუნეში ქალაქი რუსთავი აოხრებულ იქნა, აქაური ეპისკოპოსები გადაესახუნენ მარტყოფის მონასტერში, ხოლო 1752

წელში სცხოვრებდნენ სოფელს მარტყოფში. რუსთავის ეპისკოპოსებში შესანიშნავნი არიან ზოგიერთები, რომელთაგან განსაკუთრებით ყურადღების ღირსნი არიან: ქრისტეფორე, რომელიც 1732 წელში იყო მოსკოვში და იმპერატრიცა ანა იოანნის ასულს სთხოვა, რათა მას შემწრობა აღმოეჩინა საქართველოსათვის თათრების წინააღმდეგ; იოანნე პირველი, რომელიც არა ერთ გზის ახლდა ხოლმე რუსეთში ქართლის მეფეს თემურჩაზს 1760 წელში და უკანასკნელი რუსთავის ეპისკოპოსი სტეფანი, რომელმაც აღაშენა ტაძარი სოფელს მარტყოფში და რომელიც გარდაიცვალა 1834 წელში. მარტყოფის მონასტერი განაზღვრულ იქნა კერძო პირთაგან შემოწირული ფულებით საქართველოს ექსარხოსად ყოფილის, დღეს პეტერბურგის და ნოვგოროდის მიტროპოლიტის ისიდორესაგან.

ამ მიზნით ეს მთავარ-ეპისკოპოსი საქართველოში ექსარხოსად მყოფობის დროს ვემეზაგრა მონასტერში 1846 წელში. თავის თვალთ დათვალიერისაგან და განიზრახა მისი განახლება. მათი მეუღეების ყოწრახევის მხარი მისცა ხალხმაც. მალე მოაშაზდეს ყოველივე, რაც კი საჭირო იყო უმთავრესი ტაძრის განახლებისათვის. მეორე წელს 25 იანვარს მიღებულ მთავარი ხელახლად მივიდა სოფელ მარტყოფში და და მონასტერში მრავალი ხალხის თანადსწრებით შეასრულა პარაკლისი და აკურთხა მუშები, რომელთაც უნდა განეახლებიათ წმ. ანტონის მონასტერი და ტაძარი. ხალხის სიხარულს საზღვარი აღარა ჰქონდა. მთავარ-ეპისკოპოსის მეცადინეობით ტაძრის და მონასტრის შეკეთების და განახლების საქმე ძალიან წარმატებით წავიდა. პირველად მიადგინენ იმ უმთავრესი ტაძრის განახლებას, სადაც არის სასაფლაო წმ. ანტონისა, მაგრამ რადგან ამ ტაძრის განახლებას დიდი დრო უნდოდა, ხოლო მოაკვეთებისათვის, რომლებიც ბლომად დაიარებოდნენ მონასტერში, საჭირო იყო საღმრთო წირვის მოსმენა, ამიტომ მოაშაზდეს წმ. გიორგის ძველი ეკლესია, რომელიც მდებარეობდა მთის მწვერვალზე. 16 აგვისტოს, როცა დღესასწაულობენ მაცხოვრის ხელთუქნელი ხატის დღესასწაულს, ვადმოასვენენ თბილისის სიონის ტაძრიდან მაცხოვრის ხატი, რომელიც ინახებოდა იქ 1752. წლიდან და ამავე დღეს აკურთხეს ეს ეკლესია.

რამდენიმე ხნის შემდეგ უმთავრესი ტაძარი და მონასტერი შეაკეთეს და განაახლეს, კედლები აიკონანეს, მონაზონთა საცხოვრებელი ოთახები და მონასტრის სხვა შენობები შეაკეთეს. ყოველივე ეს მოხდა მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობის საქართველოს ექსარხოსად ყოფილის, დღეს პეტერბურგის და ნოვგოროდის მიტროპოლიტის ისიდორეს წინადადებით და მოღვაწეობით.

ამ დღიდან მარტყოფის მონასტერში ზოფხულობით სცხოვრებენ ხოლმე საქართველოს ექსარხოსები. და მართლაც მზილისის მახლობლად არსდა არ არის მარტყოფზე უკეთესი საზოფხულო ადგილი. აქაური წმიდა პავლი და ზომიერი ჰევა მშვენიერად მოქმედებს კაცის ჯანმრთელობაზე.

ღირსი ანტონი, მარტყოფის სასწაულთ-მოქმედი, სვეტი სამართიველოს მკალსიისა.

წმიდა ანტონ მარტყოფელი იყო ერთი იმ ცამეტ სირიელ მამათაგანი, რომელთაც ყოვლად წმ. ქალწულის მართობის ბრძანებით გააწათეს და გააშმეგნეს საქართველოს ახლად დაარსებულ ეკლესია, რომელიც წილად ჰედა ღვთის-მშობლის. ამ ცამეტ მამათა წინამძღვარი იყო წმ. იოანნე ზედაზნელი. ამ წმ. მამას მოჰყვა თან სასწაულთ მოქმედი ანტონი, რომელიც თავისი განცალკევებული ცხოვრებისათვის წოდებულ იქნა მარტყოფელად. წმ. ანტონ თავის მოღვაწეობის დროს თან ჰქონდა ერთი ანგუზი, რომელზედაც გამოხატული იყო ხელთ-უქნელი სახე ქრისტე მაცხოვრისა.

ბოვიდა თუ არა საქართველოში, იოანნემ, ღვთის-მშობლის რჩევით, ვეზუნა წმ. ანტონი საქადაგებლად კახეთში, სადაც წმიდანის ქადაგებამ დიდი სარგებლობა მოიტანა. მრავალ მთიელ კერპთაყვანისმცემელთ იწამეს ქრისტე და მოინათლენ. წმ. ანტონიმ დაიარა კახეთის ყველა ადგილები, მას დაუფელი არ გაუშვია არც მთები და არც მიუვალი კლდეები, ყველგან უქადაგებდა კერპთაყვანისმცემელთ ქრისტეს სწავლას. ამ მოგზაურობის დროს წმ. ანტონიმ ინახულა თავისი თანამომემნი ღირსი ზენანი იკალითელი, წმ. შიო მღვიმელი, რომელიც სცხოვრებდა არტაზინის მთაზე და წმ. მამა იოსები, ეპისკოპოსი აღაფერისა, ბოლოს წმ. ან-

ტონი დაბინავდა კახეთში ლონოატის ხეობაში. აქ წმ. ანტონიმ იწყო მღვდელ-მონაწიური ცხოვრება და ყველანი განკვირვებულნი მოჰყავდა მას თავის სასწაულუღბლო, რომლებსაც წმიდანი იქმნოდა მცხოვრების ხატის შექმნობით მრავალნი იწამეს ქრისტეს; ისეთი პირებიც აღმოჩნდნენ, რომელთაც განიზრახეს წმიდა ანტონთან ერთად ცხოვრება. წმ. ანტონის ცხოვრების მიმბაძველნი იმდენი აღმოჩნდა, რომ წმიდანმა საჭიროდ დაინახა მათთვის მონასტრის აღწენება მდინარე ალაზანის ვადებით. მაგრამ წმ. ანტონს სურდა გაცალკეებული ცხოვრება; ამიტომ მან დასტოვა მისგან აღწენილი მონასტერი და საცხოვრებელ ადგილად აღმოიჩინა ერთი სრულიად დაუსახლებელი ადგილი, სახელად ანბეტი. მაგრამ აქედ დიდხანს არ დამტყარა განცალკეებული ცხოვრებით წმ. ანტონი. მახლობელი ადგილების მცხოვრებლებმა მალე მიაგნეს წმ. ნი და იწყეს მასთან სიარული. იმ სასწაულებმა, რომელთაც იქმნოდა წმ. ანტონი, ისე მიიზიდა ხალხი, რომ მწახველები მოსვენების არ აძლევდნენ წმიდანს და ამიტომ იგი იძულებული შეიქმნა მიტარებოდა ეს ადგილიც. და ბოლოს წმ. ანტონიმ თავის საცხოვრებელად აღმოიჩინა აკრიანის მთა, რომელიც დაფარული იყო დაზურული ტყით. აქ მთის მწვერვალზე წმ. ანტონიმ თვითონ გამოქვაბა კლდე და დაბინავდა მასში. ღლე და ღამე წმიდანი ლოცვილობდა თავის სასწაულთ-მოამქმედი ხატის წინაშე. თავდაპირველად წმიდანი საზრდოვანად მთის საუცხოვო მცენარეულობით, მაგრამ შემდეგ ღვთის განგებამ გაუჩინა მას სხვა საზრდო: გარეული ირმები, რომლებიც ბლომად იყენენ ამ ტყეში, სასწაულებრივი სახით მოდიოდნენ წმიდანთან დანიშნულს დროს და თავის რძით ჰკვებდნენ წმიდანს. მაგრამ ამ არემარის მცხოვრებლებმაც მალე მიაგნეს წმ. ანტონი ხსენებული ირმების შემყვით. ერთხელ ამ სოფლის რამოდენიმე კაცი, მათ რიცხვში სოფლის მამასახლისიც, ნადირობდნენ ირმებზე. ანტონის ირმებმა ამ დღეს რაღაცა დიდიგინანს და თავის დროზე არ მოვიდნენ წმიდანთან; ბოლოს ირმებმა მოიბრინეს, მაგრამ ძალიან შეზინებულნი კი იყენენ, ერთი მათგანი დაჭრილიც იყო და სისხლისაგან იცლებოდა: მოხუცებული გაცივდა, ის არ ფიქრობდა, თუ მახლობლად სოფელი იყო, წაიღო თავის წმიდა ხატი და უკან გაჰყვა ირმებს, უნდოდა შეეტყო, თუ რამ შეაზინა

მისი ირმები. აქ მოხუცებული შეხვდა ხსენებულს მამასახლისს, სახელად ნორიოს. მამასახლისი განკვირვდა ამ უცნობი კაცის შეხვედრამ, მან არ იცოდა თუ ვინ იყო ამ მოხუცებული, რომელსაც გულზედ ეყდა ხატი და ისე იბოვა ვარუთ ირმებს შორის, როგორც შინაურ ღვთაებებში. მამასახლისმა და წმ. ანტონიმ დაიწყეს ლაპარაკი, მაგრამ რადგან წმ. ანტონიმ არ იცოდა ადგილობითი ენა, მამასახლისმა ევრაფერი ევრ გაუგო მას; მამასახლისმა მიიღო წმ. ანტონი საშიშარ კაცად და ანიშნა, რომ მოსჭრის მას მარჯვენა ხელს, რომლითაც წმიდა ანტონი ანიშნებდა მამასახლისს იმ მთას, სადაც საცხოვრებელად წმიდანი. მამასახლისმა უსრძაძა თავის მხლებლებს წყევანათ მოხუცებული სამკვდლოში და იქ მოექრათ მისთვის ხელი. სამკვდლოში გაახურეს რკინა, გამოიღეს ცეცხლიდან და ის-ის იყო, უნდა დესაჯათ წმიდანი, რომ ამ დროს მკვდელს ხელიდან გაუშვდა. „დასარულე, რაც ნაბრძანები გაქვს“, უთხრა თავის ვნაზე წმ. ანტონიმ შიშისაგან დაძურებულ მკვდელს. ამავე დროს მკვდელს ხელი მოუჭრა. შეგლო იქ დამსწრენი გააკვირდა ამ სასწაულმა; მათ მაშინვე აცნობეს ეს ყოველივე მამასახლისს. მამასახლისმა მოიხმო თავისთან წმ. ანტონი და უთხრა მას: «მითხარი მე, რაცა გსურს და მე აღვასრულებ ყოველივე შენს სურვილს». მოხუცებულმა მუნჯურად სთხოვა მას ქვის მარილის პატარა ნატები, რომელიც მაშინვე მოუტანეს მოხუცებულს. წმ. ანტონიმ იქ ორ ნაჭერ ქვის მარილს მოსტება, რაც უნდოდა. შემდეგ წმ. დაბრუნდა თავის გამოქვაბულში. მალე დაბრუნდნენ წმიდანის ირმებიც, რომელთაც წმ. ანტონიმ მისცა მამასახლისისაგან მიცემული მარილი. თუმცა ამ გარემოებამ ცოტა ოდნე შეარყია წმ. ანტონის განცალკეებული ცხოვრება, მაგრამ მალე ისევ მყუდროება ჩამოეარდა, და წმ. ანტონიმ ხელახლად იწყო მშვიდობიანად მოღვაწეობა გამოქვაბულში. წმ. ანტონის სასწაულებრივი გადარჩენის ხმა მალე გაისმა მახლობელ არემარეში და მასთან იწყო სიარული ხალხმა, რომელსაც სურდა წმიდანისაგან დარიგებისა და კურნების მიღება. მრავალი გაიტაცა წმიდანის განცალკეებულმა ცხოვრებამ; ზოგიერთებმა განიზრახეს მიებაძთ წმ. ანტონის ცხოვრებისათვის. ასეთმა პირებმა იწყეს წმ. ანტონის გამოქვაბულის

მასობრივად ცხოვრება. იგინი იყენენ წმიდანის
მხედველობასა და ხელმძღვანელობის ქვეშე. წმიდა
ანტონის მიზამხელთა რიცხვა ისე იმატა, რომ
წმიდანმა საჭიროდ დაინახა მათთვის მონასტრის და
ეკლესიის აღშენება. მს შერობები წმიდანმა აღაშენა
ტიანი მთის მოედანზე. ამავე მთის მწვერვალზე წმ.
ანტონმა აღაშენა თავისთვის კოშკი ექვს საყენიან
სვეტის სახედ და აქ გაატარა მან 15 წელიწადი;
იგი დღე და ღამე გამუდმებით ლოცვილობდა თავის
სასწულთ-მომამქვედი ხატის წინაშე. ხანდისხან წმი-
დანი ჩამოდიოდა ამ სვეტიდან მათა დასარიგებ-
ლად და მათთვის ღვთის-მსახურებისა და საიღუმ-
ლოთა შესასრულებლად. ღრო გამოშვებით წმიდანი
დადიოდა მახლობელ სოფლებში, გულზე ეკიდა
თავის ხატი, უკადაგებდა მცხოვრებლებს ქრისტეს
სიტყვას და იქმოდა სასწაულებს. ამ მიზეზისა გამო
მეუდაბნაოეთა რიცხვი დღითი დღე მატულობდა და
წმიდანის მნახველები ყოველ დღე ასობით მოდიო-
დნენ; ხალხს მოჰყავდა წმიდანთან სწეულნი და უძლეუ-
რნი, რომელთაც წმიდანი ჰკურნებდა თავისი
ლოცვით.

სხე მიმდინარეობდა წმ. ანტონის ცხოვრება,
სასე დაყუდებულის სამაგალითო ცხოვრების მაგა-
ლითებითა, ბოლოს დადგა ღრო, როცა წმ. ანტონი
უნდა გადასახლებულიყო ზეციურ სავანესა შინა.
როცა წმ. ანტონი კვდებოდა, დაჩოქილი იყო და
მხურვალედ ლოცვილობდა მცხოვრის ხატის წინაშე,
რომელიც დაუტოვა მან თავის მოწაფეებს. ბარდაცვალე-
ბის შემდეგ მისმა მოწაფეებმა ჩამოასვენეს წმიდა-
ნის გვაში სვეტიდან და დასვენეს იგი თავის ტა-
ძარში ადგილობითი ღვთის-მშობლის ხატის წინაშე.
მინე კი სარწმუნოებით მიდიოდა წმიდანის საფლა-
ვთან, ყველანი იღებდნენ კურნებას. წმიდა ან-
ტონის ხსენებას ღღესასწაულობს ეკლესია ჩვიდმეტ
ინავრს.

სიბრძნე ისრაელისა ზირაქისა.

ყოველივე სიბრძნე უფლისაგან არს. წყარო
სიბრძნისა არს სიტყვა უხუნანესის ღვთისა; რადგან
იგი მხოლოდ არს ბრძენ, საშინელმფრთოდ, მჯდომარე
საყდარსა ზედა თვისსა. უფალმა ღვით გააჩინა
სიბრძნე, იხილა იგი, აღრაცხა იგი და მიჰმალდა თა-
ვის ყოველივე საქმეს, ყოველს ხორციელსა მიმად-
ლებსაებურ მისისა და განსაკუთრებით მიანიჭა სიბრძნე
მოყვარეთა მისსა.

თუ გსურს სიბრძნე, აღასრულე მცნებანი, და
უფალი მოგანიჭებს შენ სიბრძნეს. საყვარული ღვთისა
არს უმწვენიერესი სიბრძნე.

დასაბამი სიბრძნისა არს შიში ღვთისა; სისრუ-
ლე სიბრძნისა არს შიში ღვთისა; ძირი სიბრძნისა
არს შიში უფლისა; გვირგვინი სიბრძნისა არს შიში
უფლისა, აღმაყვავებელი ღვთის ნიჭთა: მშვიდობისა
და სიმრთელისა.

შიში უფლისა არს დიდება და პატივი, და გვირ-
გვინი სიხარულისა; იგი დაატკბობს გულსა და მია-
ნიჭებს კაცს სიხარულსა და დღეგრძელობასა. ღვთის
მოშიშს კეთილ ეყოფის უქანანველსა მას ღღესა, ხოლო
სიკვილისა ქამს იგი მიირღებს უკრთხევას.

შიში ღვთისა არს ნიჭი, მონიჭებული უფლისა-
გან; იგი აუენებს კაცს საყვარულის გზაზე და მოს-
პობს ცოდვითა; რომელსა არა აქვს შიში ღვთისა,
მას არ შეუძლია გამართლება.

სიბრძნე და მსწავლულება არს შიში წინაშე
უფლისა და სათნოება მისი არს სარწმუნოება და
სამშვიდე. ნუ შეორაგულები შიშისათვის უფლისა და
ნუ მიებახლები უფალსა გულითა ორკეცითა.

მოშიშნო ღვთისანო! მლოდეთ წყალობასა და
ნუ განემორაგებთ მასს, რათა არა დაიღუპნეთ. მო-
შიშნო უფლისანო! ერწმუნეთ მასს, და არ დაიღუ-
პებათ კილითა თქვენი. მოშიშნო უფლისანო! სასოებ-
დედ ვართლსა, საუკუნო სიხარულსა და მოწყობებასა.

მოშიშნი ღვთისანი წინ არ აღუდგებიან სიტყ-
ვითა მისთა, და მოყვარენი მისნი აღასრულებენ
რჯულსა; მოშიშნი უფლისანი ეძიებენ სათნოებასა
მისსა და მოყვარენი მისნი აღასრულებენ სჯულსა.
მოშიშნი უფლისანი განამზადებენ გულთა თვისთა და
მის წინაშე დაიმდაბლებენ სულთა თვისთა.

ითუ შენა გსურს ემსახურო ლმერთს, განუშხადე გული შენი, იყავ ბეკიციღ, მიიხაზღე უფალსა და ნუ განემორბები, ვინაიღან უფალი არს შემწყწარებელ და მოწყალე, მიგრტეებს ცოდვათა და ნუგეშსა გცემს მუწხარების ემასა: ვითარი არს ღიდება მისი, ისეთავე მისი მოწყალებაჲც.

შეამდეს იგი და სასობედე მასზე, და იგი დაგიფარავს შენ. შოველივე, რაც კი რამ უნდა შეგემთხვეს შენ, სინარულით მიიღე და დამკირებასა შინა იყავ სულგრძელ; ვინაიღან ოქრო გამოიციხოზის ცეცხლში, ხოლო კაცნი, ლეთის მოშიშნი, სახმელსა შინა სიმდაბლისასა.

მაი გულთა მოშიშართა და ხელსუსტ კაცთა! ეთი ცოდვილსა, რომელიც ადვია ორ გზას! ეთი გულსა დახსნილსა? ვინაიღან მას არა სწამს და ამიტომაც იგი არ იქმნების დაფარულ. ეთი თქვენ, რომელთაც დაპკარგეთ მოთბინება! რასა იქმთ თქვენ, როცა უფალი გიხილავთ თქვენ?

უფალმა აღამაღლა მამა შელითა ზედა და მსჯავრი ღედისა დამტკიცა ძეთა ზედა.

რომელი პატიესა სცემს მამასა, განიწმიდების ცოდვისაგან და სინარული ექმნების შეილთაგან, თვისთა და ვედრების დროს უფალი შეისმენს მის ლოცვას, რომელიც პატიესა სცემს ღედას, იგი შეიკრებს საუფჯეთა.

პატივისმცემელი მამისა იქმნების ღევკრძელ, და მოჩიოთ უფლისა განუხენებს ღედასა თვისსა. მოშიშ უფლისა პატიესა სცემს მამასა და, როგორც ღედოფალს, ისე ემსახურება მშობელთა თვისთა.

საკმით და სიტყეთ პატიეი ეცი მამასა შენსა და ღედასა, რათა მათი კუროხევა გადმოვიდეს შენ ზედა; ვინაიღან მამის კუროხევა დამტკიცებს სახლთა შეილთას, ხოლო წყვე ღედისს ამოფხერის საფუძელად.

შაველითა გულითა შენითა პატიეც მამასა შენსა და ნუ დაივიწყებ ღედის მუწხარებათა მშობიარობის დროს.

შახსოვდეს, რომ შენ მათგან ხარ შობილი, და რა შეგიძლია შენ მისცე მათ ნაცვლი მისსა, რაც მათ შენ მოგანიჭეს?

ნუ ემებ ღიდებას მამის დამკირებაში, ვინაიღან შენთვის ღიდება არა არს მამიშენის დამკირება. ძაკის ღიდება წარმოსდგება მამის პატიოსანებისაგან, და ხსიარცხა არის შეილთათვის, თუ ღედა უპატიეცემულიად ჰყავთ.

შეილო, შეეწიე მამის სიბერესა შინა და ნუ განახლებ მას მის ცხოვრებაში. კიდევ რომ მოაკლდეს მას მეციერება, მაინც მორიდება გქონდეს და ნუ შეურაცხყოფ მას შენი მოქმედებით; ვინაიღან წყალობა მამისადმი არა დაივიწყებულ იქმნების. მწუწხარების ღდეს მოგცემენოს შენ და როგორც სითბოსაგან ყინული ღადნება, ისე ღადნენ ცოდვანი შენნი.

რომელი დაუტეებს მამასა, იგი არის მსგავსი ღდეთს მგამობელისა და წყეულ არს უფლისაგან გამახვლებელი ღედისა თვისისა.

შარს ნუ ეტყვი გლახას სახრდოზე და ღიდ ხანს ნუ მოაკლდევინებ გაჭირებულთ. შარს ნუ ეტყვი დაზავულს, რომელიც ვიხოვს შემწყობას, და ნუ მოაოილებ თვალსა შენსა გლახას; ვინაიღან როგორც წყალი აქრობს ცეცხლის ალს, ისე სამოწყალო სწმინდს კაცს ცოდვებისაგან.

ნუ აარილებ თვალს მიხრენელს და ამით მიხვხს ნუ მისცემ კაცს დაგწყველოს შენ; ვინაიღან როცა ის მუწხარებასა შინა მყოფი დაგწყველის შენ, მისი შემქმნელი შეისმენს მის ვედრებას.

მანრისებელი კაცის გულს ნუ შეადრწუნებ, და ნუ დაუგვიანებ მისსაქმელს მათ, რომელნიც საჭიროებენ. თანეფ ყური გლახას და მოექტე მასს მოფერებით და თოდამბლად.

იხსენ შეწუხებელი ხელიღან შემაწუხებელისა და ნუ იქმნები სულმოკლე ოდეს ხვიღე. იყავ ობოლთათვის, როგორც მამა და ნაცვალ ქმრისა ღედისა მათისა და შენ იქმნები ვითარცა ძე მალლისა და შეგიყვაროს შენ უფროსად ღედისა შენისა.

ნუ დაიშურებ სიტყვას, როდესაც შენს სიტყვას შეუძლია შემწეობა აღმოუჩინოს ვისმეს, ვინაიღან სიტყვათა შინა იცნობის სიბრძნე და სწავლა ენის მეტყველებათა შინა.

წინ ნუ აღუდგები ჰემარიტებას და გრცხვენოდეს უსწავლელობისათვის შენისა, ნუ გრცხვენის შენი ცოდვების აღსარება! ნუ იქმნები მოსწრაფე ენითა შენითა, ნუ იქმნები ზარბაცი და უნაღვლეი შენს საქმეების შესახებ.

ნუ დაუმორჩილდები სულელ კაცს და ნუ მიხვდავ ძლიერსა; სიკვდელადე იღეწე ჰემარიტებისათვის, და უფალი ღმერთი დაგიფარავს შენ.

ნუ იქმნები ვითარცა ლომი სახლსა შინა შენსა

და ფიქსელ ცხიერი მონათა შორის შენთა. ნუ იქმნების ზელი შენი განზარტებულ სესხსა ზედა, და მიტევაღ მოაბუქულ.

იმედი ნუ გაქვს შენი მონაგების და ნუ იტყვი: ვინ არს ჩემზე უფროს? ვინაიღვან უფალი მედილურობისათვის დაგვის შენ.

იყავ მტკიცე მეცნიერებასა შინა შენსა და ერთი ოდენ იყოს სიტკეა შენი. იყავნ ყურადღებით და მოაფიქრებით მიეცი პასუხი.

თუ გაქვს ცოდნა, მიუფე მოკვასს, და თუ არა, მაშინ იყავ ზელი შენი პირსა შენსა ზედა. ვინაიღვან ლაპარაკში იცნობების კაცის დიღება და უპატიოეება, და ენა შეურაცხყოფის კაცსა.

ნუ იქმნები ვაჟში ში და შენი ერთი ნუ ბოროტობ, რადგან მპარავსა ზედა არს სირცხვილი და ზრახვა ბოროტი ორ ერთვან კაცთა ზედა.

სასა ტუბილი განამრავლებს მეგობართა თვისთა, და კეთილ-მეტყველი ენა განამრავლებს კეთილ-მეტყველებასა. ნაცვლად მეგობარისა ნუ იქმნები მტერ, რადგან ცული სახელი დამისახურებს სირცხვილსა და ყვეღობასა.

მკადე, რომ ბეგრი ვკაბედეს მეგობარნი, ხოლო შენ თანამზრახველ იყოლიე ერთი ათასთავან. ყველა მეგობარი კი არ გამოგადგება გაჯირვებაში; არის ისეთი მეგობარი, რომელიც მტრად ვადიქცევა და შენი დამცირების დროს, იგი შენ წინააღმდეგ წავა.

თუ ვინდა შეი ინო მეგობარი, შეიძინე იგი გამოცდის შემდეგ, და მალე ნუ მიენლობი მასს. განეშორე შენ მტერთა და ვაფრთხილებით იყავ შენ მეგობართან.

სარწმუნო მეგობარი არის ძლიერი საფარველი; ვინც მოიპოვა იგი, მოიპოვა საუნჯე. სარწმუნო მეგობარისთანა არა რაი არს, იგი არის დაუფასებელი; სარწმუნო მეგობარი არს წყაალი ცხოვრებისა.

სულს ნუ სწამებ შენს ძმას და მოყვასსა შენსა; მეგობარს ნუ ვასცელი საუნჯეზე, შენს ლიერძო ძმას ნუ ვასცელი ოქროზე.

ჩრჩევს ნუ იქმ სულელ კაცთან, რადგან მას არ შეუძლია სავისი დაფარვა. ვარეშე პირთან ნუ იქმ რაიმე ფართულ საქმეს, რადგან არ იცი, თუ რას იზამს იგი. შენს გულს ნუ ვადეღული ვეცლას, რომ მან სამაგიეროდ ცული არ მოგავოს.

ნუ დაუტყვებ ძველ მეგობარს, რადგან ახალ მეგობარს არ შეუძლია იმას შეეღაროს. ახალი მეგობარი მსგავსია ახალი ლეონისა: როცა ახალი ლეონი დაძვილდება, სიამოვნებით დალევ მასს.

ნუ იქმ ბოროტსა, და არც შენ გეყვეს ბოროტი; ვანეშორე უსამართლოებას, და იგიც განგეშორება შენ. ნუ სთესავ ნაკვალევთა ზედა შენთა უსამართლოებას და არა გაქენდეს მომკად იგი შეიღწილობით.

ნუ ვანეშორები მტირალთავან და მწლხარეთათანა სწუხდე. ნუ დაიზარებ სნეულთა ნახვის, ვინაიღვან შენ ამისათვის იქმნები შეყვარებულ. ყოველ საქმეთა შენთა ვახსოვედს შენი უქანასქნელი დღე და არას დროს არ შესცოდებ.

ნუ დასძინებ ცოდვას ცოდეთა ზედა, რადგან ერთი ცოდვისათვისაც არ დარჩები დაუსჯელი; ნუ დასძინებ კაცსა მწუხარებასა შინა მყოფსა, ვინაიღვან არის დამამდაბლებელი და ამამაღლებელი.

ნუ ვერიდები ძნელ სამუშაოს და მიწის მუშაობას, რომელიც დაარსებულა უზენაესისგან. შეეთესისა ის, ვინც მრომობს და ყოველივე აქვს, ვინც ის, რომელიც უსაქმოდ დადის და საზრდო არა აქვს. არ უნდა მშურაძკყო გონიერი ღარიბი, მაგრამ ამავე დროს არ უნდა აღიღო ცოდვილი კაცი.

ნუ აქებ კაცს სილამაზისათვის და ნურც შეიძულებ მას მისი ვარგვანი შენედულებისათვის. მტირ ღროს იზრომებ წყლისათვის და მალე კი დასატუბებ მისი ნაყოფით.

სანამ კარვად არ გამოიძიებ, ნუ აუფებ; პირველად ვიგე და მერე უსაყვედურე, სანამ არ მოისმენ, პასუხს ნუ მისცემ, და ნურც ლაპარაკის დროს შეიჩერებ ვისმეს. ნუ დაობ ისეთ საქმეზე, რომელიც შენთვის საჭირო არ არის, და ნურც ბევრ საქმეებს გამოეცილებ; როცა ბევრი საქმეები გაქვს, უღანაშულოად არ დარჩები, და თუ ბევრ საქმეებს გამოეცილებ, ერთსაც ვერ ვაჯავებ.

მაცს თავს ნუ მოაბეზრებ, რომ სულ არ ვაგვადონ შენ და ნურც ძალიან ვანშორდები, რომ სულ დღეიწყებული არ იქმნე.

ვანეშორე ცოდვას, როგორც გველს; ვინაიღვან, თუ მიუხსლოვი მასს, იგი ვიკებნს შენ. მისი კბილები მსგავსია ლომის კბილებისა, რომელიც კვლავენ კაცთა.

ვინც აწენებს თავის სახლს სხვისი ფულებით, იგი მსგავსია იმ კაცისა, რომელიც ამზადებს ქვებს თავის სასაფლაოსთვის.

(შემდეგი იქმნება).

სასარგებლო ცოდნა.

ნიშნები და მიმდინარეობა ზომიერათ გადაღობ ნაშუაგბათა.

მკვლესიის კრებულის ყველა პირთა, განსაკუთრებით მღვდელთა, სასულიერო წესთა აღსრულების დროს, ძლიერ ხშირად აქვსთ საქმე გადამღებ სენით ავთამყოფებთან, ან მათგან გარდაცვალებულებთან. აშკარაა, რომ ამასთანავე შესაძლებელია სენი ადვილად გადაედოს სასულიერო წესთა შემსრულებელ პირთა, მაგრამ სახეში ისიც უნდა ეიქონიოთ, რომ გადამღები სენი ადვილად შეიძლება გადაეიდეს მრთელ კაცებზედ ავთამყოფობის მხახველ პირთა ტანისამოსის ან იმ საგნების საშეალებით, რომლებსაც ავთამყოფნი ხელს ჰკიდებენ და ეტებინან. ამწარიად ყვბილი, დიფტერიტი, ყელის ტუივილი, ტიფი და სხვა ავთამყოფობანი ადვილად გადადნიან ავთამყოფის სახლობებიდგან მრთელ ოჯახებზედაც. ეკვლესიის კრებულის ოჯახთა წყვრნი, განსაკუთრებით ბავშვები, ყველაზე პირველ ვარდებიან ამ განსაცდელში, რის მავალითები იშვიათი არ არის.

რასაკვირველია, ესრეთი შიშის გამო, ეკვლესიის კრებულმა, გადამღები სენის გაჩენის დროს მრველში, უნდა მიიღოს ექიმებიდგან ნაჩვენები სიფრთხილის ზომები, და, თავის ვაფრთხილებასთან ერთად, აუხსნას ხალხს, თუ რა სენია და ვაფრთხილოს ხალხი, რომ გაყოლით არ ვაფრცვლდეს ავთამყოფებიდგან მრთელებზე, სანამ მოვა ექიმი და ნამდილოად განსაზღვრავს ავთამყოფობა, მღვდელს ავთამყოფობის გაჩენისთანავე შეუძლია უთხრას ხალხს, რომ ის გადამღებია და შეუდგეს სენთან ბრძოლას. ამისათვის საჭიროა კრებულის ვაეტრას ნიშნებს უფრო მძიმე ვადამღებ სენთა, რომელნიც ძლიერ ხშირად ჩენი გრცელი სამშობლოს სხვადასხვა ადგილებზე ვადამღებულან ვადამღებ სენებთა და სიცოცხლის უსაბებ მრავალ ათას ადამიანთა ყოველ წლობით.

ამ მიზნით ჩენ ვადგუჯდეს მოკლე აღწერა ამა სენთა პირველი ნიშნებისა და მიმდინარეობისა.

ვადამღები სენები, რომლებიც ჩვეულებრივ ვადადებინან ერთ დროულად ანუ თან-და-თან მრავალ ხალხს და ამიტომ ცოტად თუ ბევრად იწოდებიან, ხალხურ—ჩამომრებ სენებთ, განსხვავდებიან მით, რომ ისინი წარმოსდგებიან იმ შრომიდგან, რომელიც ვარედგან შედის ჩენ სხეულში. თითოეულს ამ სენთაგანს აქვს თავისი განსხვავებული შხამი, რომელიც ყოველთვის გამოიწვევს განსაზღვრულს ავთამყოფობას.

შემეტვის ნაწილი ვადამღები სენებისა იწყება და მიმდინარეობს სხეულის დიდის სიცხითა, სხვა საყარი სენები კი, რომელთაც სიხშირითა და სიმძიმით პირველი ადგილი უჭერიათ ვადამღებ სენებში, განსაკუთრებით სიყმაწვილეში, თითქმის ყველა იწყვენ დიდს სიცხეს.

ავთამყოფობის სიცხე, შინაობაში, ტერმომეტრს ვარდა, შეიძლება ვაიზომოს ხელის მიდებით ავთამყოფის სხეულზე, განსაკუთრებით გულზე, დღიებში, და აგრეთვე პირზე, ანუ შუბლზე. სხვა ავთამყოფობის მოვლენანი, რომელნიც სიცხეს მოჰყვებიან, თუმცა ზოგჯერ ძნელი შესამჩნევი არიან, მაგრამ შემეტს შემთხვევაში შეიძლება აღმოაჩინონ ისეთმა პირებმაც, რომელთაც სამკურნალო მეცნიერება არ უსწავლიათ, ერთსა და იმავე დროს სიცხესთან შეიძლება შეენიშნოთ: ციება, მომეტებული წყურვილი, უმადობა, მოთეთრო ენა, პირის სიწითლე, დაღალულობა, თავის ტუივილი და ყოველი საქმისაგან მალე დაქანცვა. ყველა ეს ნიშნები, ანუ შხოლოდ ზოგიერთი მათგანი, როდესაც სხვა-და-სხვა წარიად შეერთდებიან და სხვა-და-სხვა ხარისხამდე აღენ, უჩვენებთ ავთამყოფობის გაჩენს.

სიფრთხილის მიზეზები, რაც უნდა უქვეყლი და საიმედო იყენენ ისინი, შხოლოდ მაშინ მიხსწვენ თაიანთ მიხანს, როდესაც ისინი იხმარებიან თავის დროზედ. ამასთანავე უნდა ვვასოიდეს, რომ ვადამღების სენის საშიშროებაზე და სიმძიმეზე არაოდეს არ უნდა ვსაჯოთ მისი პირველი გაჩენის ხასიათისა

და გვი: ერთს რომ მსუბუქათ დემართოს ესრეთი სენი, შეიძლება მეორეს სასტიკად და მძიმედ აღმოაჩნდეს.

შპირველეს ვაღამღებ სენთს ეკუთვნის:

- შევილი
- დიფტერიტი
- ყვლისტიკიელი
- წითელი
- ღრი ხველა
- ხურევა
- მუცელი.

შევილი.

შევილი იწყება ღლის სიციხთა, ზოგჯერ პირისღებით და წელის ტკივილით. აუთმყოფს ძილი ეკიდება და ზოდაც. მესამე დღეს სიცხე კლებულობს და ჰერის, ჯერ პირზე, შემდეგ დანარჩენ სხეულზე წამოზებრილ წითელ-წითელ რგავლ-რგავლ წინწკლებით, რომელიც თანდა-თან დიდდება და ვადიკციან ბალღმიან მუწუცებათ. ჩვეულებრივ 3-4 დღეს მთელი ტანი იფარება მუწუცებით; ზოგჯერ კი ყრა რამდენიმე დღეზე მეტი გრძელდება, შემდეგ 4 ან 6 დღისა მუწუცები ჩირქდება; როცა მსუბუქად ეკიდება ეს სენი აუთმყოფს, ამ ხანაში სიცხე თითქმას ჩვეულებრივია,—თუ ძლიერ დაჩირქდა მუწუცები, მაშინ აუთმყოფს ემართება ჩირქის ციება. შემდეგში მუწუცები შრებიან, ხმებიან, სცივიან და სტოვენ მოშაო წინწკალს ანუ ნაწიბურს.

ნარევი

ღამღუჭელი შედეგი მთვრალობისა.

რუსეთში უოკელ წლობით მთვრალობისგან გვლება 400 ათასი კაცი (ერთი რუსული გასეთის სიტყვით 1870 წლიდან 1874 წლამდე რუსეთში მომკვდარა მთვრალობისგან 25,429 კაცი). ზრდოფსონის შერეუკესენ გამანგარნიშებით რუსეთის საჯადამყოფოებში ასს სულთა-ჯადამყოფეც ორმოცდა ორი შერეულა

შეგუსე მთვრალობისგან. ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1860 წლიდან 1870 წლამდე მთვრალობის მარუსნია სიცოცხლე 300,000 დამანისთის; 100,000 ემაწელი მთვრალბასეკ წლობით შესულა სეკელ-მთქმელა სასლებში და 150,000 დამანთ გაუტუსნია სხეურობლეში და სახეშაო სასლებში; მთვრალბისგან მომხდარა 2,000 თაის მკვლელობა და 20,000 ჰერიე დედ-კრე და ერთ მილიონამდე ობოლი დარჩენილა უსს-კაროდ. კერმანში, როცა 32,000 ტუეს გამჭკითესკ მათი დანაშაობის მიზეზი, აღმოჩნდა, რომ ზტიმართ უმეტესი დანაშაობა ჩაუღნათ მთვრალბის დროს, საზოგადოდ ასს დანაშაობაში სომრება თხუთმეტი ხდება მთვრალბის დროს. სამასს ზეშეში შეგუსე შეშობობის ნანსები აღმოჩნდა 145 ემაწელს შემთვრალთა შეილება. დაზტიმრებულ ქალთა შორის უმეტეს რატესკ შედგენენ ისინი, რომელნიც მაკარ სასებებს კრახებან (სეკველენია მსარებელი).

რამდამიტი პასუხი.

მღვდელს ვ. მ.— თქვენ გსურსთ შეიტყოთ, თუ რომელ დღეებში არ შეიძლება გვირგვინის აურთხვა. გადახედეთ ჩვენგან გამოცემული მღვდელთათვის სახელმძღვანელო წიგნი, რომელიც ყველა ეკლესიაშია და იქ ნახავთ დაწვრილებით განმარტებას ამ საგნის შესახებ.

დანარჩენი თქვენი სიტყვები განუპარტებლად ცხადია ეფელასათვის. თქვენ იყრებით: „შეუძლია თუ არა მრევლის მღვდელს უქმე დღეს დასტოვოს თავისი მრევლი და ეგლეოსია და ამ დღეს წაყვეს მუართ იცდა-ნუთ ვერსტუედ თავის სამრევლის სასიძოს, მივიდეს სნეა სამრევლოში და სასმლოის სამრევლის მღვდლის ნებადუროფელად გვირგვინ აურთხოს და ისიც იბსესე შეუდგენილად? რომ ესეები მღვდელს არ შეუძლია, ვგონებ, გლენებაც კი იციან! ამას რაღა განმარტება უნდა?!.....